

ZA STARÝMI ŘEMESLY

A je to tu. Ledová Praha a s ní pátý ročník putování po Praze s GPSkou. Pojdme se spolu projít pražskými uličkami a představme si, jak to tu asi mohlo vypadat v dávných dobách, kdy se do jedné ulice nebo oblasti soustřeďovala stejná řemesla. Jen si povšimněte třeba názvů ulic. Některé se jmenují podle významných osobností, jiné mají názvy podle umístění a některé se právě jmenují podle řemesel. Mnohdy už ani dnes nevíme, že se jedná o řemesla.

Tak milí kačeři, GPSky do ruky a vydejte se do ulic Ledové Prahy. Přejeme šťastný lov. :-)

První zastavení - A

N 50° 4.859' E 14° 25.481'

Nápověda: Určete počet zlatých ptáků nad vchodem.

Teď jsme se dostali do ulice, jež nám sice podle názvu žádné řemeslo nepřipomíná, ale pro jedno řemeslo je velice důležitá. V této ulici žil v 15. století bohatý novoměstský řezník Jan Vodička a právě podle něj se již pět století tato ulice jmenuje. Řezník Vodička vlastnil v ulici tehdy největší dům (č. p. 699), na jehož místě stojí právě palác, u kterého stojíte.

Korouhev cechu pražských židovských řezníků je ve sbírkách pražského židovského muzea.

Jak se vlastně dostal do znaku českých řezníků lev? Může za to Jan Lucemburský. V roce 1310 byla Praha obsazena korutanskými žoldněři, kteří bránili ve vstupu králi Janovi a jeho ženě do města. Řezníci stáli na straně Jana Lucemburského a uhájili bránu u kláštera sv. Františka, aby vpustili krále a jeho vojsko do Prahy. Velitel, řezník Vodička (jiný Vodička než ten, o kterém jsme si povídali výše), pak byl jmenován purkmistrem (něco jako dnešní primátor) pražským. První cech řeznický byl v Praze zřízen roku 1359, kdy Karel IV. potvrdil výsady, které již byly řezníkům uděleny jeho otcem Janem Lucemburským. Karel IV. pak ještě upevnil postavení řezníků tím, že vydal nařízení, že každé řemeslo má mít svoji korouhev a řezníci mají jít jako první v čele průvodu.

Pravidla cechů bývala přísná, například do cechu řeznického nesměl být přijat nikdo jiný než ten, kdo byl

synem nebo dědicem řeznického mistra nebo když si vzal za manželku dceru nebo vdovu po řeznickém mistrovi.

Pokud půjdete Vodičkovou ulicí směrem ke Karlovu náměstí, minete po levé straně ulici Řeznickou. Proč se asi ulice takto jmenuje?

Zajímavosti o domě:

- Na obrázku vidíte, jak vypadal dům, než se na konci 19. století rozhodl Josef Novák, že v Praze nechá vybudovat první obchodní dům.
- První část komplexu domů, která je směrem do Vodičkovy ulice, je ve stylu Art Nouveau a vznikla mezi lety 1901 a 1904.
- Druhá část, jež je rohem ulic Vodičkovy a V Jámě, vyrostla mezi lety 1927 a 1929. V podzemí je divadlo, kde v letech 1929-1938 hrálo slavné Osvobozené divadlo V+W (Voskovce a Wericha), které bylo později přejmenováno na divadlo ABC a působí zde dodnes.

Největší obchodní dům firmy J. Novák, Praha, Vodičkova ul. „U Štajgrů“.

Druhé zastavení - B

N 50° 4.716' E 14° 24.946'

Nápověda: Spočítejte okna pod hodinami na věži zvonice (východní strana).

Teď se nacházíte v místě, které se velmi odlišuje od toho, jak to zde dříve vypadalo. Řeka Vltava netekla ukázněně lemována kamenným nábřehem, ale bylo tu mnoho zátok, zálivů a struh. I když řeka byla díky záplavám trvalou hrozbou, umožňovala mnoha lidem obživu. V těchto místech jste mohli najít mlýny, lázně a hlavně koželužny a jirchářské dílny.

Jircháři zpracovávali kůže jako koželužové, používali podobných technologických postupů. Vyčiňovali usně z jehňat, kůzlat nebo z vysoké zvěře. Jejich práce byla jemnější. Jircháři se usazovali zpravidla poblíž vody, neboť ji potřebovali ke své nepřilíš čisté práci. Od 14. až do 18. století se udržoval název Smradaře nebo V Smradařích, což vystihovalo nevoňavé jirchářské řemeslo, ale také se zde říkalo V Kalabrii, protože se udržovalo vědomí, že Karel IV. pozval jirchářské mistry právě z tohoto italského města.

A teď si ukážeme, jak se měnily názvy ulice Vojtěšská v průběhu století. Nejstarší název ulice byl Malá Jirchářská a výraz, jenž pojmenovává tuto jemnější koželužskou živnost, se objevuje i ve všech pozdějších názvech: v letech 1800 - 1850 se ulice jmenuje 3. Jirchářská, (1. jirchářská byla ulice V jirchářích, 2. jirchářská byla dnešní Pštrossova), od roku 1850 do roku 1870 Dolejší Jirchářská a od roku 1870 platí pak dnešní název Vojtěšská.

Současný název ulice Vojtěšská je podle patrona koželužů a jirchářů sv. Vojtěcha, kterému je zasvěcen i kostel, u kterého se nacházíte.

Třetí zastavení - C

N 50° 5.046' E 14° 24.499'

Nápověda: Výsledné číslo dostanete tak, že počet obřích miminek vynásobíte číslem tři.

Řeka je pro mlynářské řemeslo velmi důležitá, proto zde na Kampě vznikaly mlýny. Nejstarší zmínka o těchto mlýnech pochází až z roku 1393. Mlýny zde ale byly podle historiků daleko dříve, a to již od 10. stol. Mlýny založil klášter benediktinek u sv. Jiří.

Mlynáři uměli přivádět vodu tam, kde ji potřebovali, k mlýnským náhonům, ke kašnám, i do kopce. Mlýn, který byl zpočátku ze dřeva, dovedli postavit vlastníma rukama.

Za husitské revoluce byl mlýn zničen a měšťané Starého města pražského jej později věnovali Václavovi Sovovi z Liboslavě, aby si zde zřídil dům a hamr a pro měšťany měl provozovat mlýn na mouku. Místu se potom začalo říkat podle mistra. Postupně zde vyrostla brusírna, pila, vápenice, krupník (na výrobu krup), soukenická (výroba plátna) a jirchářská valcha, byl zde hospodářský dvůr, ovocná a zelinářská zahrada.

Dějiny mlýnů na pražské Kampě jsou nerozlučně spjaty s požáry, povodněmi a ničivými válkami. Například za třicetileté války mlýn sloužil Švédům za dělostřeleckou baštu.

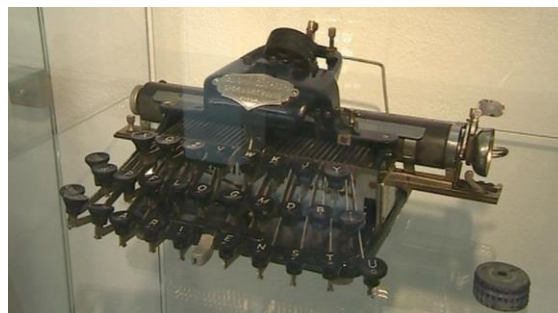
A ještě jedno slavné jméno je spojeno se Sovovými mlýny, a to jméno Odkolek. Pečivo, které si kolem roku 1850 kupovaly naše praprababičky, pocházelo ze Sovího mlýna na Malé Straně. V roce 1840 tu našel práci František Serafín Odkolek, který se do mlýna i přiznal. Odkolek byl víc než pouhý mlynářský učeň, měl podnikatelského ducha, a tak se k stávajícímu mlýnu brzy přikoupila pekárna. V rozšiřování firmy pokračovaly i dvě Serafínovy děti.

Mlýny později opět vyhořely a zničen byl i vysoký komín, který vadil snad všem, protože znečišťoval vzduch v centru města. Výroba se přesunula do Vysočan.

Nyní je v objektu Museum Kampa, kde jsou vystavena díla ze sbírky moderního středoevropského umění Jana a Medy Mládkových.

Zajímavost: Františkov syn Jindřich vynikal nejen obchodním, ale i technickým talentem. Sám si sestavil psací stroj, který je nyní ve sbírkách Národního technického muzea.

Stroj je konstruován pro psaní na rovnou podložku - arch papíru položený na stole. Znaků je 49 (velká písmena, číslice a interpunkční znaménka). Psací mechanismus se po každém úderu musí posunout krokovacím tlačítkem.

Čtvrté zastavení - D

N 50° 5.123' E 14° 24.828'

Nápověda: Doplňte poslední číslo, které je na červené tabulce (popisné číslo) na domě s nápisem Karlovy lázně.

Autorem obrazu Václav IV. a lazebnice Zuzana je Antonín Lhota (1812 - 1905).

Stojíte teď na místě bývalých mlýnů. První zmínka o staroměstských mlýnech pochází z roku 1347. Mlýny náležely původně obci Staroměstské, která dostala privilegium na „škrtnice“ (lodní mlýny) již 26. května 1384 od krále Václava IV.

Bývaly tu kdysi i slavné lázně, o jejichž vznik se prý zasloužila statečná lazebnice Zuzana. Podle pověsti se král Václav IV. nepohodl se šlechtou a byl cestou z hradu Žebráku do Prahy zajat a uvržen do žaláře na Staroměstské radnici. Dlouhé týdny a měsíce byl král Václav vězněn, až jednou v létě, za největších veder, požádal své vězňatele, zda by směl zajít do lázně. Za doprovodu čtyř strážců byl odveden do lázní u Karlova mostu. Strážce se rozdělily tak, aby král nemohl žádným východem uprchnout. Vykoupaný král se, zabalený jen v prostěradle, vyšel z komory podívat na pavlač a tu spatřil na řece ukotvenou loďku...

Za chvíli tam přišla mladá lazebnice pověsit mokrá prostěradla a král požádal lazebnici, aby mu pomohla utéct, že se jí za to bohatě odvděčí. Zuzana krále poznala a slíbila, že mu pomůže. Natrhala a svázala

prostěradla, po kterých sešplhali z pavlače. Pak v loďce krále převezla na druhou stranu řeky. Zuzana potom králi pomohla se dostat na jeho Nový Hrad (v Kunratickém lese). Král dal lazebnici měsíc se stovkou zlatých a slíbil, že dostane ještě víc. Když měl zase vládu pevně v rukou, nechal zbourat staré lázně a na jejich místě vystavět krásný lázeňský dům, který Zuzaně věnoval, a k tomu bohatý roční plat. Na znamení vděku navíc postavil řemeslo lazebnické na úroveň všech ostatních a dovolil jim užívat nový znak: ručník svázaný v uzel a v něm ledňáček, symbol krále Václava IV.

Aby čin statečné lazebnice nebyl nikdy zapomenut, nechal král její podobiznu se džberem v ruce vymalovat na klenbu Staroměstské mostecké věže, kde ji můžete spatřit dodnes, stejně jako znak lazebníkům udělený. Tak se tam nezapomeňte jít podívat a přitom zkuste spočítat, kolik je vyobrazeno ledňáčků ve šlojíři na věži.

A nyní pár informací o domě, před kterým stojíte. Karlovy lázně je dům z přelomu 14. a 15. století v Prahy na Starém městě, vedle Novotného lávky. V minulosti budova sloužila jako mlýn, lázně nebo kavárna, ale také zde měl například byt a vydavatelství Karel Havlíček Borovský. V roce 1848 budova vyhořela. Od roku 1999 je zde hudební klub.

Zajímavost: Mezi domy čp. 199 a čp. 976 stojí věž, která byla postavena roku 1606. Na věži byla uložena měděná vana, do které tekla voda, dnem i nocí hnaná vodními mlýnskými koly. Z věže se voda rozváděla asi pěti řady do kašen i soukromých domů. Byl to, po vysehradském spádovém vodovodu a později hradčanském vodovodu, nejstarší vodovod v Praze.

Páté zastavení - E

N 50° 5.253' E 14° 25.107'

Nápověda: Od součtu číslic na modré tabulce (orientační číslo) odečtete číslo 3.

Naše předposlední zastavení za řemesly je v ulici pojmenované podle platněřů, kteří ve svých dílnách ve středověku vyráběli z plátů brnění, přilbice a jednotlivé části rytířského odění.

Kamenná postava rytíře v černém brnění byla symbolem tohoto řemesla a sloužila coby domovní a cechovní znamení na č. p. 119/19. Ale jak se rytíř na své místo dostal? O tom se dozvíme z pověsti o Černém rytíři. V dobách vlády Jana Lucemburského bylo v Praze plno žoldáků, kteří vyvolávali pouze hádky a bitky. Mezi nimi byl i jeden rytíř, který chodil pouze v černé zbroji. Jednou ji potřeboval opravit, a tak zašel k jednomu zbrojíři, který měl krásnou dceru. Ta se rytíři natolik zalíbila, že nedokázal myslet na nic jiného než na ni. Dívka však o rytíře nestála a jeho láska se změnila v žárlivost. Jednoho dne ji v zápalu hněvu probodl dýkou. Dívka však stihla ještě vyřknout kletbu: „Však ty hněvu také neujdeš, kéž se ve skálu proměníš a třeba tisíc let tu stát budeš.“ Rytíř zkameněl a jako varování byl vystaven ostatním na oči. Ale jak už to bývá, měl šanci, aby byl vysvobozen. Musela se najít jen čistá a neposkrvněná panna, jejíž odpuštění by mu dopřalo klid a mír. Každých sto let rytíř tedy obživil a hledal dívku, která by ho mohla osvobodit. Už to vypadalo, že bude mít štěstí, neboť v době, kdy se rytíř „probudil“ žila v domě chudá vdova se svou dcerou. Rytíř dívku oslovil, zda by za něj mohla prosit za odpuštění a dal jí jeden den na rozmyšlenou. Dívka se však bála a vše vypověděla své matce. Ta druhý den místo dcery na rytíře čekala a ten, když ji uviděl, smutně pokýval hlavou a pronesl „Zase dalších sto let...“ Nemohl však tušit, že žádných dalších 100 let již nebude, neboť platněřská ulice byla zbourána a na místě domu U železného muže stojí dnes domy zcela nové.

Černého rytíře dnes najdete v Muzeu hl. města Prahy na Florenci.

Ale nezapomínejte, na čelních nárožích Nové radnice najdete sochu Železného muže od Ladislava Šalouna.

V roce 1771 si v ulici v č. p. 102 František Ringhoffer, kotlář z Müllendorfu u Eisenstadtu (Burgenlandsko), který po vyučení ve Vídni roku 1769 odešel na vandru do Prahy, po složení mistrovských zkoušek založil v Platněřské ulici na Starém Městě dílnu na výrobu pivovarských kotlů. Později se stal starostou kotlářského cechu, od roku 1793 městským starším a radním. Po jeho smrti roku 1827 dílnu převzal jeho syn Josef. Ringhofferovi později přestěhovali Dílnu na Smíchov, kde vznikl mohutný strojírenský podnik, později ČKD Praha - závod Tatra Smíchov.

Šesté zastavení - F

N 50° 5.237' E 14° 25.385'

Nápověda: Doplňte číslo na modré tabulce (orientační číslo domu), která je umístěna na rohu domu.

Původně se ulice, která patří k nejstarším v Praze a spojuje náměstí Republiky s náměstím Staroměstským, jmenovala Caletná, teprve později se název drobně upravil na Celetná. Název ulice je odvozen od calt - pletených housek (předchůdců dnešních vánoček), které tu pekli caltněři, kteří se v ulici usazovali už od 14. století.

Pekaři ve středověku patřili vedle řezníků mezi nejbohatší řemeslníky, jejich činnost byla ale už od 14. století také předmětem úřední kontroly. Koš na potápění nepoctivých pekařů do řeky byl z Karlova mostu odstraněn až roku 1688.

Znak cechu pekařů v Mostě v kostele Nanebevzetí Panny Marie.

Po vybudování Juditina a posléze Karlova mostu se stala Celetná ulice nejdůležitější obchodní tepnou Starého města. Nahradila Dlouhou ulici, která byla do té doby obchodní spojnici z Hradu přes vltavský brod směrem do Kutné Hory.

Celetnou ulici vybuďovali původně kupci a řemeslníci. Brzy se ale stala ulicí měšťanů, královských úředníků a vysoké aristokracie. Také proto, že zde měl král v Královodvorské ulici své domy.

Na přemyslovském dvoře se peklo přes 20 druhů chleba.

Celetná bývala také svědkem slavnostních průvodů, začínala zde tzv. Královská cesta, která spojovala Králův dvůr s Pražským hradem. Tato cesta začala být užívána až za Václava IV., jenž se usadil při dnešní Prašné bráně, kde začal budovat nové královské sídlo. Původně býval v předvečer korunovace průvod na Vyšehrad a druhý den slavnostní průvod z Vyšehradu na Pražský hrad.

Karel IV. dokonce vypracoval nový korunovační řád, v němž se opíral o francouzské, německé, ale i ryze přemyslovské zkušenosti. Nádherný a velkolepý průvod, jenž byl sestaven z nejvznešenějších osobností českých

i zahraničních, jen hýřil zlatými, stříbrnými a červenými barvami. Král byl obut do obyčejných lýkových střeviců a nesl prostou mošnu, to proto, aby všechen lid spolu s králem nezapomněl, že královský průvod má počátek u Přemysla Oráče. Aby panovník nezapomněl, že pochází z obyčejného selského rodu. Vznešení spolu s kněžími zpívali *Te deum laudamus* a prostý lid prostou píseň *Hospodine pomiluj ny*, jejíž česká verze je doložena už v 10. století. Bylo zvykem házet mezi přihlížející lid drobné mince, což mělo symbolizovat štědrost budoucího panovníka i příslib dobrých časů. Dalším zvykem se stalo propouštění vězňů a tento zvyk se uchoval až do dnešních dob, kdy prezident vyhláší amnestii. Královská cesta byla užívána, i když panovníci přesídlili do Vídně. 7. září 1836 se uskutečnila poslední korunovace českého krále - Ferdinanda Habsburského, jenž si získal přívlastek Dobrotivý.

Finálka

N 50°05.ABC' E 14°25.DEF

Tentokrát si o krabičku budete muset říci na recepci v budově, kam vás výsledné souřadnice zavedou. Stačí mezi 9.00 a 20.00 vejít do prosklených dveří, hezky pozdravit a říci heslo: Pionýrský geocaching na Ledové Praze.

Tak co, našli jste ji? Už máte své CWG z Ledové Prahy 2017? Tak nám nezapomeňte napsat své zážitky z putování za starými řemesly. Psát a posílat fotografie můžete na adresu mozaika@pionyr.cz nebo anna.novakova@pionyr.cz.

Těšíme se na příští setkání. :-)

Bod A	N 50° 4.859' E 14° 25.481' Úkol: Určete počet zlatých ptáků nad vchodem.	
Bod B	N 50° 4.716' E 14° 24.946' Úkol: Spočtete okna pod hodinami na věži zvonice (východní strana).	
Bod C	N 50° 5.046' E 14° 24.499' Úkol: Výsledné číslo dostanete tak, že počet obřích miminek vynásobíte číslem tři.	
Bod D	N 50° 5.123' E 14° 24.828' Úkol: Doplněte poslední číslo, které je na červené tabulce (popisné číslo) na domě s nápisem Karlovy lázně.	
Bod E	N 50° 5.253' E 14° 25.107' Úkol: Od součtu číslic na modré tabulce (orientační číslo) odečtete číslo 3.	
Bod F	N 50° 5.237' E 14° 25.385' Úkol: Doplněte číslo na modré tabulce (orientační číslo domu), která je umístěna na rohu domu.	

Finální keška

N 50°05. ' E 14°25. '

Zdroje:

www.praha1.cz, www.starapraha.cz, www.ceskatelevize.cz, www.epochaplus.cz,
mystery keš Zmizela Praha - Malá Strana (GC6H419), mystery keš Zmizela Praha - Stare Mesto 1 (GC6H3VY)